Tuula Linna, prosessioikeuden professori

Helsingin yliopisto

Eduskunnan lakivaliokunnalle

lausunto esityksestä

HE 150/2017 vp ulosottokaaren muuttamisesta

1. Uudistuksen tavoite

Uudistuksella tavoitellaan työllistämisen edistämistä ja kannustinloukkujen purkamista ulosotossa. Tavoite on luonnollisesti mitä tärkein, kunhan se toteutetaan tasapainoisella tavalla niin, ettei velkojien maksunsaantioikeutta olennaisesti heikennetä.

2. Palkan ulosmittauksen määrä

Velallisen suojaosuuden määrä on kuukausittain 672,30 euroa + 241,20 euroa per elatuksen varassa oleva henkilö. Tämä ei kuitenkaan ole se summa, jolla velallisen on tultava toimeen:

- suojaosuuden lisäksi velallinen saa vähintään 1/3 suojaosuuden ylittävän palkan määrästä
- pienituloinen velallinen (ns. tulorajaulosmittaus) saa automaattisesti 3 vapaakuukautta vuosittain
- määrätarkoitukseen maksettavat sosiaalietuudet tulevat velalliselle nettomääräisenä ja jäävät kokonaan ulosmittauksen ulkopuolelle (asumistuki, lapsilisä ym.)

Esimerkki (velallinen yksin): nettotulo = 1 300 euroa, jolloin velalliselle jää:

- 881 e palkasta + 104 e vapaakuukausista tasaisesti jaettuna = 985 e
- mahdollinen asumistuki ym.

3. Valittu keino

Esityksessä ei ole valittu keinoksi tavoitteeseen pääsemiseksi suojaosuuden korottamista. Pidän ratkaisua perusteltuna. Suojaosuuden niin huomattava korottaminen, että sillä saavutettaisiin tavoitteet, aiheuttaisi sen, että valtava määrä ulosottovelallisia ”putoaisi” pois ulosoton piiristä. On pelättävissä, että suuri joukko pienituloisia velallisia jäisi normaalien luotonsaantimahdollisuuksien ulkopuolelle, jos luotonantajalla ei ole mahdollisuutta periä saatavaansa ulosottoteitse. Velkojille tilitettävä määrä putoaisi kymmenillä miljoonilla euroilla jo sadan euron korotuksella. Noin puolet tulisi verokertymien ja kuntien saamisten vähennykseksi. On siis välttämätöntä tarkastella muita tapoja toteuttaa tavoitteet.

Keinoksi on valittu se, että nykyistä työllistymisen yhteydessä annettavaa lykkäystä kehitetään velallismyönteisempään suuntaan. Pidän tätä perusteltuna ratkaisuna. Kyseessä ei ole uusi keino vaan nykyisen keinon tehostaminen.

On hyvä, että lykkäyksestä tulee velallisen oikeus, joka ei ole riippuvainen ulosottomiehen harkinnasta. Näin velallinen voi luottaa siihen, että vastaanotettuaan työpaikan, hänelle jää varoja hankkia esimerkiksi

auto työssäkäyntiä varten. Myös työttömyyden keston sitominen työttömyysetuuden maksupäiviin, on objektiivinen kriteeri, joka lisää järjestelmän ennustettavuutta.

4. Keinon toteuttaminen

Esityksessä todetaan, että lainsäädännön muuttamisesta olisi tiedotettava, jotta velalliset osaavat pyytää lykkäämistä. Lisäksi ulosottomiehiä tulisi kouluttaa, jotta he ottaisivat mahdollisuuden useammin esille.

Tältä osin voidaan todeta, että jos lykkäyksestä tulee velallisen oikeus, edellyttää ulosottokaaren 1 luvun 20 § sitä, että ulosottomies pyrkii aktiivisin toimin huolehtimaan siitä, että velallinen tulee tietoiseksi oikeuksistaan ja osaa pyytää lykkäystä. Mainittu pykälä koskee avoimuuden vaatimusta, johon sisältyy neuvontavelvollisuus.

Lykkäysajan sitominen työsuhteen kestoon on hyvä oivallus. Se kannustaa ottamaan vastaan myös lyhytaikaista työtä kuitenkin niin, että myös velkojille kertyy tilitettävää. Puolen vuoden mittainen enimmäispituus on perusteltu silloin, kun velallinen työllistyy vuotta pidemmäksi ajaksi tai pysyvästi.

Kyseessä ei ole lopullinen menetys velkojille, koska kyseessä on lykkäys, ei leikkaus. Tosin verojen ja julkisten maksujen lyhyt vanhentumisaika merkitsee jossakin määrin menetyksiä julkisyhteisöille. Toisaalta työllisyyden nousu velallisten keskuudessa aiheuttaisi säästöjä.

5. Säännösehdotukset

5.1. UK 4:51a (Lykkäys ulosmittaukseen työllistymisen perusteella)

Säännös on selkeästi muotoiltu, enimmäisaika perusteltu sekä velkojienkin etu otettu huomioon antamalla ulosottomiehelle harkintavaltaa väärinkäytöstilanteissa. Jos velallinen ei tyydy ulosottomiehen päätökseen, ulosottovalitus on käytettävissä.

Pykälän 2 momentissa on tarvittava joustovara. Velalliset saattavat tosin olla eri mieltä ulosottomiehen kanssa siitä, onko työttömyys ollut lyhytaikaista. Erityisesti pätkätyö saattaa aiheuttaa sen ongelman, että velallinen on jatkuvasti lyhyitä aikoja työttömänä, jolloin pidemmällä aikajaksolla työllisyyden ja työttömyyden suhde saattaa puoltaa ulosoton lykkäämistä.

5.2. UK 4:64 (Luonnollisen henkilön toistuva elinkeinotulo)

On hyvinkin perusteltua ottaa elinkeinoa harjoittavan luonnollisen henkilö osalta toistuvaa elinkeinotuloa ulosmitattaessa huomioon se, että velalliselle voidaan jättää yli 5/6 bruttotulosta, jos velallinen on ryhtynyt elinkeinonharjoittajaksi pitkän työttömyyden jälkeen.

On myönteistä, että asia kirjataan lakiin ja seikka otettiin huomioon lausuntokierroksen perusteella.

5.3. Muut säännökset

Muihin säännöksiin ei huomautettavaa. Ovat joko laissa olleen ”valuvian” korjaamisia (kuten vanhentumissäännös) tai teknisiä seurannaismuutoksia.